

ՀՀ ԿԳՄՄՆ «Մարտունու Տ. Աբրահամյանի անվան ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՋ ԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱԿՈՐՈՒՄԸ
«ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԿԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Դպրոց՝
Ուսուցիչ՝
Դեկավար՝

«Հերիերի միջն. դպրոց» ՊՈԱԿ
Անուշ Դավթյան
Կիմա Օհանյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ	
1.1 Ազգային և համամարդկային արժեքների ձևավորման կարևորությունը դպրոցում.....	5
1.2 «Գրականություն» առարկայի ազդեցությունը սովորողների արժեհամակարգի ձևավորման վրա.....	9
ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԱՍ:ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄԵՐ ՓՈՐՁԻՑ	
2.1 «Հովի. Շիրազի կյանքն ու ստեղծագործությունը» թեմայի ուսուցումը 7-րդ դասարանում.....	12
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....	16
ՕԳՏԱԳՈՐԾԿԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	17

«Գիրքը կենսունակ է միայն այն դեպքում, եթե նրա ոգին ուղղված է ապագային»:

Օնորե դը Բալզակ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրակրթական պետական չափորոշիչների արդիականացմամբ պայմանավորված՝ ուսումնական գործընթացում պարտադիր բաղադրիչ է հանդիսանում սովորողների արժեհամակարգի ձևավորումը բոլոր ուսումնական առարկաների դասավանդման ընթացքում, ինչը ենթադրում է, որ գիտելիքի հաղորդմանը զուգահեռ, սովորողը պետք է կարողանա սեփական դիրքորոշումը, վերաբերմունքն արտահայտի այս կամ այն երևույթի, իրողության նկատմամբ՝ տեսնելով և ընկալելով դրանց կարևորությունն ու արժեքը: Արժեքը աշխարհի յուրահատուկ ընկալումն է, որը ձևավորվում է ոչ միայն ձեռք բերված գիտելիքի, այլև սեփական կենսափորձի և այլոց կենցաղփորձի ուսումնասիրության հիման վրա: Սովորողների արժեհամակարգը ձևավորելու, նրանց բարձր մարդկային որակներով օժտելու լայն հնարավորություններ է ստեղծում նաև «Գրականություն» ուսումնական առարկան: Նկատենք, որ մատաղ սերնդի մեջ բարոյական սկզբունքների վրա ձևավորված արժեհամակարգի ձևավորումն առանցքային նշանակություն ունի թե՛ անհատի, թե՛ հասարակության համար:

Հանրակրթական դպրոցում ուսումնական գործընթացը չի կարող բնականոն առաջ գնալ, եթե կարևորություն չտրվի սովորողների դաստիարակության, նրանց մեջ ազգային ու համամարդկային արժեքների ձևավորման հիմնախնդիրներին: Ժամանակակից մարտահրավերներով պայմանավորված՝ խնդիրը հաճախ դժվար լուծումներ ու միջամտություններ է պահանջում, քանի որ ներկայումս արժեքներն ու դրանց նկատմամբ հայացքը երբեմն լողզվում են՝ նոր բարքերի ազդեցությամբ: Այնուամենայնիվ, դպրոցի գերխնդիրն է հաղթահարել բոլոր մարտահրավերներն ու ամեն կերպ կարևորել կիրթ, մարդասեր, հոգևոր արժեքներով հարուստ, բարձր բարոյականության տեր, իր հայրենիքը սիրող սերունդ ունենալու տեսլականը: Ուսուցչի ուղղորդմամբ սովորողը պետք է գա այն գիտակցմանը, որ յուրաքանչյուր ուսումնական առարկա ունակ է իրեն տալ բարձր բարոյական արժեքներ ու մարդկային որակներ:

«Հայ գրականություն» առարկայի ուսուցչի վրա ևս մեծ պատասխանատվություն է դրված, քանի որ գեղարվեստական գրականության մեջ կարելի է գտնել մի շարք հարցերի պատասխաններ, կարելի է սովորողներին տեսանելի կերպով մատնացույց անել կյանքի լավ ու վատ կողմերը, մարդկային տեսակի ընդունելի ու դատապարտելի տեսակները: Այդպիսի օրինակներով հագեցած դասերը կարող են սովորողների համար դառնալ խոսուն վկաներ, ցույց տալ կյանքի կարմիր գծերն ու նպաստել վեհ արժեքների ու բարոյական նորմերի ամրապնդմանը վերջիններիս դաստիարակության ընթացքում:

Գրականության ուսուցչը, գեղարվեստական գրականության մնայուն արժեքների, կարկառուն գրողների կյանքի ու գործունեության անթերի պատումները վկայակոչելով, կարող է աշակերտի մոտ ձևավորել արժեքային համակարգ, որի հիմքը բարությունն է, ազնվությունն ու բարոյականությունը:

Հետազոտության թեմայի արդիականությունը: Հաշվի առնելով նոր աշխարհի մարտահրավերները՝ գրականության ուսուցիչը շատ անելիք ունի՝ աշակերտների արժեհամակարգը բարձր մակարդակի վրա դնելու առումով, ուստի հետազոտության թեմայի արդիականությունը պայմանավորում ենք գրականության դասին սովորողների մեջ բարձր ու վեհ մարդկային որակներ սերմանելու անհրաժեշտության կարևորմամբ:

Հետազոտության նպատակը: Ուսումնասիրել գրականության միջոցով սովորողների մեջ բարձր արժեքներ դաստիարակելու հնարավորությունները:

Հետազոտության խնդիրները.

- Ցույց տալ գրականության դերը սովորողի կյանքում, ընդգծել առարկայի օգնությամբ սովորողներին ճիշտ ուղղորդելու և արժեքային համակարգ ձևավորելու անհրաժեշտությունը:
- Հիմնվելով մեծանուն հայ գրողների պատգամների վրա՝ դիտարկել գրականության արդյունավետությունը՝ որպես սովորողներին դաստիարակելու միջոց:
- Վերլուծել սովորողների մեջ արժեհամակարգի ձևավորման գործում գրականության ուսուցչի դերը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

1.1 Ազգային և համամարդկային արժեքների ձևավորման կարևորությունը դպրոցում

Սովորողների կարողունակությունների ձևավորման ու գիտելիքների ընդլայնման կողքին այսպիսի կարևորում ենք նաև վերջիններիս արժեքային համակարգի ձևավորումը: Չափազանց կարևոր է արժեքների ձևավորումը գալիք սերնդի մոտ: Զարգացած մշակույթներն ունեն զարգացած էթիկական նորմեր: Երբ դրանք քայքայվում են, պահանջները նվազում են, առաջանում են արժեհամակարգային խնդիրներ: Հենց այս պատճառով էլ առաջին հայացքից անվտանգ թվացող տարատեսակ ազատությունները իրենց հետ մեծ վտանգներ են բերում: Ադուհանդերձ, առանց արժեքային համակարգի անհնար է ապրել բնականոն ձևով, պահպանել բարեվարքություն, նույնն ակնկալել դիմացինից, ուստի ուսումնական գործընթացում արժեքային համակարգի ձևավորումը խիստ կարևոր ենք համարում: Արժեքային համակարգի ձևավորումն անհնար է պատկերացնել հասարակությունից, մարդկանց հետ շփումից զատ: Անձի արժեքների համակարգը ձևավորվում է սոցիալականացման ընթացքում ինտերիորիզացիայի (ներքնայնացման՝ հասարակական-քաղաքական, բարոյական, գեղագիտական իդեալների (հասարակական փորձ և մշակույթ) յուրացման միջոցով, որոնք բնորոշ են տվյալ սոցիալական հանրությանը¹: Կրթության համակարգի հենքը աշակերտի արժեհամակարգի ձևավորումն է: Չունենալով արժեհամակարգ՝ սովորողը չի կարող հասկանալ կրթության հարկը, սովորելու, գիտելիք կուտակելու իմաստը: Առանց արժեքային կամ թերի արժեքներով մարդը չի կարող դառնալ հասարակության լիիրավ անդամ, ունենալ նախասիրություններ ու հետաքրքրություններ, բարոյական նկարագիր: Նման մարդը չի կարող պատկերացնել հայրենիքի, ընտանիքի, ծնողի արժեքը:

¹ <https://www.bok.am/sites/default/files/2020-12/2.pdf>
ծեվավորման աշխարհայացքային նախադրյալները»:

Ն. Զեյնալյան, «անձի արժեհամակարգի

Երեխան, դեռահասը, պատանին իր կյանքի ձևավորման ամենակարևոր շրջափուլերն անց է կացնում դպրոցում, ուստի դպրոցը պետք է լինի օրինակելի տարածք, ուր հաստատուն են էթիկական նորմերը, ուր աշակերտները սովորում են դրանց համապատասխանել: Կյանքի տարբեր ոլորտների նկատմամբ վերաբերմունքը մարդու մեջ ձևավորվում է նաև կրթության ընթացքում ստացած տեղեկատվության միջոցով: Կրթության սոցիալական ինստիտուտի միջոցով իրականանում է արժեքային մշակույթի փոխանցումը սերնդեսերունդ: Հիմնականում դպրոցն է իր վրա վերցնում պատասխանատվություն հանրության մեջ տարածված արատները դադապարտելու համար, պայքարում՝ դրանք արմատախիլ լինեն սովորողների արժեքային համակարգից, ցույց տալիս սովորողին օրինակելի լինելու առավելությունները: Գեղարվեստական ստեղծագործությունների զանազան օրինակների միջոցով ուսուցիչը սովորողի համար տեսանելի է դարձնում մարդկային բարությունը, լավ ու վատ հատկանիշները, դրանց հետևանքները:

Կարող ենք վստահաբար պնդել, որ սովորողի արժեհամակարգի հիմնական մասի ձևավորման համար պատասխանատու է դպրոցական միջավայրը, քանի որ այստեղ է տեղի ունենում նաև սովորողի իմացական առաջընթացն ու կարողունակությունների զարգացումը, իսկ դրանք մեծապես կապված են արժեքային համակարգի հետ և փոխլրացնում են միմյանց: Կրթական տարբեր աստիճաններում սովորողն ունենում է աշխարհի նկատմամբ վերաբերմունքի տարբեր դրսևորումներ և հարաբերություններ: Վերաբերմունքն աշխարհի նկատմամբ և հարաբերությունը աշխարհի հետ, վերաբերմունք սեփական անձի նկատմամբ և հարաբերությունն ինքն իր հետ իրականացվում են հասարակական դաստիարակության համակարգի (ուսումնական հաստատություններ, հասարակական, պետական, խորհրդակցական մարմիններ, մանկապատանեկան կառույցներ, այլ) և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (հեռուստատեսություն, համացանցային լրատվական միջոցներ, մամուլ) միջոցով: Կինոն, թատրոնը, հեռուստատեսությունը, համացանցը ներգործում են աշակերտի անձի վրա ոչ միայն ինքնին՝ որպես տեղեկատվության աղբյուրներ, այլ նաև որոշակի տիպարների միջոցով, որոնք դրսևորվում են այդ «տեղեկատվական

աղբյուրներից հոսող» հերոսների վարքագծում²: Աշխարհի մասին պատկերացումները, բարոյական հայացքները և համոզմունքները, մտածելակերպը և աշխարհայացքը, հետաքրքրությունները, ձգտումները և արժեքները պայմանավորվում են խմբային գիտակցության առանձնահատկություններով, որում անձը ձևավորվում է և որում ընթանում է նրա առօրյա գործունեությունը: Այս առումով կրկին պետք է առանձնացնել դպրոցի անուղղակի և ուղղորդված ներգործությունը, ինչը միտված են սովորողի արժեհամակարգի զարգացմանը: Հանրակրթության բնագավառում պետությունը երաշխավորում է հետևյալ սկզբունքների ապահովումը. հանրակրթության մարդասիրական բնույթը, ազգային և համամարդկային արժեքների, մարդու կյանքի ու առողջության, անհատի ազատ և համակողմանի զարգացման առաջնայնությունը, քաղաքացիական գիտակցության կարևորումը, անհատի և նրա իրավունքների ու ազատությունների նկատմամբ հարգանքը, արժանապատվությունը, հայրենասիրությունը, աշխատասիրությունը, պատասխանատվությունը, հանդուրժողականությունը, բնապահպանական աշխարհայացքի ձևավորումը³:

Աշակերտի արժեհամակարգի վրա մեծապես ազդում է նաև սոցիալական միջավայրը: Հարմարվելով, ինտեգրվելով և անհատականանալով սոցիալական միջավայրում՝ աշակերտը կարող է իր հերթին ազդեցություն ունենալ օրինակ դասընկերների վրա՝ տալով նրանց արժեքային դիրքորոշումներ: Ուստի շատ կարևոր է սոցիալական միջավայրի մղումները, ձգտումները, կողմնորոշումը, քանի որ բացասական ազդակները նույնպես կարող են ազդել սովորողի արժեքային համակարգի վրա: Կատարենք եզրահանգում առ այն, որ աշակերտի արժեքային համակարգի հիմքը դրվում է ընտանիքում, ապա կատարելագործվում է դպրոցում: Դասապրոցեսը, դասընկերների հետ շփումներն իրենց ազդեցությունն են թողնում անձի հետաքրքրությունների շրջանակի, դիրքորոշումների, համոզմունքների վրա, ուստի այս տեսանկյունից կարևոր է ուսուցչի ուղղորդումը, լավի ու վատի պատկերավոր ցուցադրումը դասի բովանդակային կառուցվածքի մեջ: Առանձնակի

² <https://vsu.am/grqer/2017/aprak/paremuzyaninna.pdf> Ի. Փարենուզյան, «Սովորողների արժեհամակարգի ձևավորումը հանրակրթական ուսումնական հաստատությունում», էջ 397:

³ «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 5:

նշանակություն ունի ընտանիքի դերակատարումը: Բարձր բարոյական, մարդասիրական արժեքներով սնվող ընտանիքներում երեխաները կրում են այդ արժեքները, այլոց համար ևս օրինակ դառնում, իսկ հակառակ պարագան իր մեջ մեծագույն վտանգներ է պարունակում, քանի որ այս դեպքում ամեն բան մնում է բացառապես դպրոցի ուսերին:

Երեխաների դաստիարակությունը բարդ, պատասխանատու, բայց շնորհակալ և հետաքրքիր զբաղմունք է: Եվ նրա նշանակությունը չի կարելի չգնահատել, չի կարելի ինքնահոսի թողնել, կամ ամբողջովին վստահել մանկապարտեզին ու դպրոցին: Դեռևս նախնադարյան հասարակության մեջ տոհմը, մարդկային հանրությունը երեխաների դաստիարակությունը հանձնարարում էին առավել խելացի, փորձառու, ուժեղ մարդկանց, որոնք արդեն հատուկ կերպով, հատուկ պայմաններում, քիչ թե շատ հետևողականորեն կազակերպում էին տվյալ հանրության երեխաների, աճող սերնդի զարգացումն ու ձևավորումը: Դաստիարակությունը նպատակաուղղված ներգործություն է երեխաների ու երիտասարդության գիտակցության ու վարքի, նրանց աշխարհայացքի, արարքների, սովորույթների վրա: Հենց դաստիարակությամբ էլ նշանակալի չափով պայմանավորվում են այն փոփոխությունները, որ կրում է մարդը ծնվելու պահից մինչև հասուն դառնալը⁴:

Այսպիսով, կարող ենք պնդել, որ դպրոցի դերն անգնահատելի է մատաղ սերնդի մեջ արժեհամակարգի ձևավորման գործընթացում, ինչին յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է մոտենա ամենայն պատասխանատվությամբ:

⁴ <http://www.hogeban.info/>

1.2 «Գրականություն» առարկայի ազդեցությունը սովորողների արժեհամակարգի ձևավորման վրա

Ուսուցման դաստիարակչական ներգործությունն անխուսափելի է, որովհետև սովորողներին գիտելիք հաղորդելուն զուգահեռ, յուրաքանչյուր մանկավարժական աշխատողի պարտականությունն է նաև աշակերտներին համակողմանի դաստիարակելը: Դաստիարակությունը հոգեխթանիչ գործունեության հիմնական տեսակն է, դրա համար էլ այն կարևոր դեր է կատարում անձի ձևավորման գործում: Յուրաքանչյուր դասի ժամանակ ուսուցիչը որոշակի դաստիարակչական խնդիրներ է լուծում՝ հաշվի առնելով տվյալ առարկայի և թեմայի ուսումնասիրման հիմնական նպատակները, որոնք ներկայացված են առարկայական ծրագրերում: Նա առանձնացնում է ընդհանուր դաստիարակչական տարաբնույթ խնդիրներ, որոնք առանձին աշակերտների մոտ հաճախակի են դրսևորվում: Ուսուցիչը ուսուցման կազմակերպման տարբեր ձևերի ընտրության միջոցով առավել արդյունավետ է դարձնում աշակերտների արժեհամակարգային դաստիարակչական խնդիրների լուծումը: «Գրականություն» ուսումնական առարկայի դասաժամը նույնպես լավ հնարավորություններ է տալիս ուսուցչին դրական ու արժեքավոր սերմեր տալ սովորողին: Այս առարկայի դասերին ուսուցիչը պետք է փորձի համագործակցային հարաբերությունների միջոցով նախ և առաջ ձևավորել ստեղծագործական ու քննադատական մտածողություն, գեղարվեստական գրականությունից վերցված կյանքի այլևայլ իրավիճակների օգնությամբ սովորողների կամար ստեղծել այնպիսի իրավիճակներ, որոնցում վերջինս ստիպված է մտածել, որոնել, փնտրել, դասդասել, հատկանշավորել, կարծիք ու դիրքորոշում հայտնել: Գրականությունը խոսքի արվեստ է, գրական երկի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս հասկանալու և վերլուծելու տեքստի ենթմաստը, հեղինակի ասելիքը, գրողի՝ տեքստ սրելովու վարպետությունը, խոսքի ոճական առանձնահատկությունները, պատկերավոր խոսքի գեղագիտությունը: Գրական տեքստի համակողմանի ուսումնասիրության ընթացքում զարգանում են սովորողի քննական-դատողական և պատկերավոր մտածողությունը, վերլուծելու, համադրելու, ընդհանրացնելու, եզրահանգումներ անելու կարողությունը: Գրականության ուսումնասիրության նպատակը սովորողին հայերեն խոսքի գեղագիտությանը, խոսքի արվեստին

հաղորդակից դարձնելն է: Հայ հգրականության երկերի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս զարգացնել սովորողի բառապաշարը, պատկերավոր մտածողությունը, երևակայությունը, ստեղծագործական կարողությունները, ձևավորել գրական ճաշակ և ընթերցասիրչություն⁵:

Առարկայի պրակտիկ ուղղվածությունը ձևավորում է ստացված գիտելիքներն ու հմտությունները առօրյա կյանքում օգտագործելու կարողություն, երբ ասենք դերախաղի միջոցով սովորողը մտնում է կերպարի մեջ՝ հնարավորություն ստանալով իր կարծիքը, իր ճիշտը արտահայտելու: Գրականության դասավանդման շրջանակներում դաստիարակության խնդիրը պետք է հիմնված լինի մարդկային գործոնի՝ գաղափարի օգտագործման վրա: Ուսուցչի դիրքորոշումը, նրա գիտելիքների ու հետաքրքրությունների լայնույթը, խոր համոզմունքով և հուզականորեն հագեցած ուսումնական նյութի շարադրման բարձր մակարդակը շատ առումներով կապահովեն ուսուցչի դաստիարակչական աշխատանքի հաջողությունը: Կարևոր է սովորողներին ծանոթացնել աշխատանքի արդյունքները մարդկանց պրակտիկ կարիքներին ծառայեցնելուն, գրական կերպարների օգնությամբ վերջիններիս մոտ ձևավորել բարձր քաղաքացիականությանը պատկերացումներ, ցույց տալ անձի բարոյական հիմքերի առաջնահերթությունը, ամրապնդել սովորողների հայրենասիրական, գեղագիտական, հոգևոր դաստիարակության հիմքերը, զարգացնել հուզականարժեքային մտածողություն:

Մեր բազմադարյան գրականության կենսափորձը, գրողների ու բանաստեղծների ազնիվ, հայրենասիրական ու մարդասիրական մղումները, որոնք արտացոլվել են նրանց երկերում, միշտ էլ ունեցել են դաստիարակչական նշանակություն: Այսօր էլ սովորողների արժեհամակարգի հիմքը պետք է կառուցել հայ մեծ գրողների՝ սերունդներին տված պատգամների առանցքում: Գրականության մեջ բազմաթիվ են առարկայական այնպիսի դրվագները, որոնք սովորողներին մտածելու ու խորհելու առիթ կտան: Պակաս կարևոր չէ հայ գրականության հայրենասիրական մոտիվը: Խ. Աբովյան, Ռաֆֆի, Ստեփան Ջորյան, Դ. Դեմիրճյան, մեծանուն այս գրողների պատմական վերաբեր ղ դարեր ի վեր սերունդների մեջ

⁵ <https://escs.am/files/files/2021-05-06/1d10dc19d7adbb902d7a2ee54481cbc8.pdf>
գրականություն» մ առարկայի փորձնական չափորոշիչ և ծրագիր:

ձևավորել են ազգասիրական ու նվիրական զբաղմունքներ դեպի հայրենիքը: Ազգասիրությունն ուղղակի հորդում է մեծ մանկավարժ Աբովյանի «Վերք» Հայաստանի վեպից: Հայրենասիրական գաղափարների առաջամարտիկներ Թումանյանը, Իսահակյանը, Շիրազն ու Կապուտիկյանը նույնպես սերունդներին ավանդել են հայրենիքը սիրելու և պաշտպանելու պատգամը: Հայրենաճանաչության և հայրենիքի գաղափարն ավելի ռոմանտիկական են ցույց տվել «Կարոտի գրականության» երգիչները, օտարագիր ու սփյուռքահայ գրողները: Մարդկային հոգու խառնիճադանջ ու ըմբոստ գրիչ է ունեցել Չարենցը, ով իր ընթերցողին սովորեցնում է լինել համառ, պայքարող ու ազնիվ: Սերը դեպի մայր ծնողը ծաղկեցրել ու համամարդկային նշանակության են հասցրել Հովի Շիրազը, Վ. Տերյանը: Տերյանական շունչը հատկապես գերող է դեռահասների համար: Ժամանակին Տերյանով շնչում էր մի ողջ երիտասարդություն: Նրա խոսքն այսօր էլ արդիական ու դաստիարակող է: Մարդկային հոգու երգն էլ սովորողներին փոխանցում են Պ. Սևակն ու Համո Սահյանը: Այս մեծերն, անշուշտ, երգում են նաև հայրենիքը, մորը՝ կյանքի պատգամներ տալով սերունդներին:

Այսպիսով, կարող ենք արձանագրել, որ հասարակության առանցքը առողջ, արժեհամակարգ ունեցող, մարդասեր ու կառուցողական քաղաքացին է: Կարծում ենք՝ ուսումնադաստիարակչական գործընթացը գործի է դնում իր ողջ մարդկային ներուժը՝ հմուտ ուսուցիչներին, որ ՀՀ յուրաքանչյուր քաղաքացին լինի հենց այդպիսին: Իսկ այդ բարդագույն խնդրի լուծման ճանապարհին «Հայ գրականություն» առարկան՝ ի դեմս մեր հանձարների պայծառ մտքերի, իսկանան օգնություն է ուսուցչին, քանի որ դրանք իրենց մեջ ունեն վեհ գաղափարների գովերգումը, վատի ու արատավորի դատապարտումը, մարդկային ստորության և մարդկային հանձարելության պատկերավոր արտացոլումը:

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՄԱՍ: ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՄԵՐ ՓՈՐՁԻՑ

2.1 «Հովհ. Շիրազի կյանքն ու ստեղծագործությունը» թեմայի ուսուցումը 7-րդ դասարանում

Դիտարկենք «Հայ գրականություն» առարկայի շրջանակներում ԿԶՈւ դասի օրինակ, որի շրջանակներում նպատակ ենք դրել սովորողների մեջ ձևավորել նաև բարձր արժեքային համակարգ: Ընտրել ենք 7-րդ դասարանի «Հայ գրականություն» առարկայից ծրագրային նյութ՝ «Հովհ. Շիրազի կյանքն ու ստեղծագործությունը»:

Դասի թեման	«Հովհ. Շիրազի կյանքն ու ստեղծագործությունը»
Դասի տիպը	Ամփոփման, գիտելիքների համակարգման դաս
Միջառարկայական կապեր	<ul style="list-style-type: none"> «Հայոց լեզու» «ԹԳՀԳ»
Դասին կիրառվող մեթոդներ	<ul style="list-style-type: none"> «Քառաբաժան» «Խմբային քննարկումներ» «Մտագրոհ» «Խճանկար»
Ակնկալվող կարողունակություններ	<ul style="list-style-type: none"> Սովորել սովորելու կարողունակություն Ինքնաձանաչողական և սոցիալական կարողունակություն Լեզվական գրագիտություն և կարողունակություն
Վերջնարդյունքում սովորողը պետք է իմանա	<ul style="list-style-type: none"> Հովհ. Շիրազի կենսագրության մասին տեղեկություններ Հովհ. Շիրազը՝ հայրենիքի երգիչ Շիրազն ու մայրը Հովհ. Շիրազն ու ժողովուրդը Մեծերը Հովհ. Շիրազի մասին Հովհ. Շիրազի ստեղծագործության լեզուն

	արտահայտչամիջոցները
Դասի նպատակները	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ձևավորել և զարգացնել սովորողների 21-րդ դարի հմտությունները: 2. Նպաստել սովորողների մոտ գեղարվեստական խոսքի, գեղագիտական ճաշակի, արտահայտիչ ընթերցելու զարգացմանը: 3. Խրախրուսել և ոգևորել սովորողներին դեպի պոեզիան, ձևավորել հետաքրքրություն Հովհ. Շիրազի ստեղծագործությունների նկատմամբ: 4. Խրախուսել ու մոտիվացնել սովորողներին, ձևավորել արժեքային համակարգ: 5. Ջարգացնել վերլուծելու, համեմատելու, համադրելու հմտությունները:

ԴԱՍԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

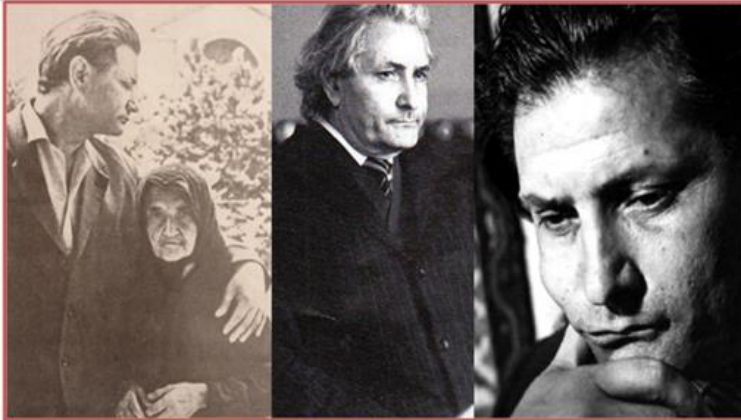
Ուսուցիչը դասանյութի հաղորդմանը նախապատրաստելու համար կկիրառի «Մտագրոհ» փոխգործուն մեթոդը: Սովորողները, ներառկայական և միջառարկայական կապերի ապահովմամբ կհամախմբել **Հովհ. Շիրազի** մասին իրենց նախագիտելիքները և կգրառեն գրատախտակին: Այսպես կզարգանա նաև սովորողների մետաձանաչողությունը:

Օնիկ Թադևոսի Կարապետյան
Ալեքսանդրապոլ
«Գարնանամուտ»
Մոսկվայի Մ. Գորկու անվան գրականության ինստիտուտ
«Անի»
«Միամանթո և Խջեզարե» **«Էքսպրոմտ»** **«Իմ սուրբ**
Հայրենիք»
«Մերս գաղտնի թող մնա» **«Հայերի ճակատագիր»**
«Անդրանիկին»
Սիլվա Կապուտիկյան
Արա Շիրազ

Հաշվի առնելով ուսումնական նյութի լայնույթն ու խորությունը՝ թեմայի ամրապնդման փուլում կկիրառի փոխգործուն «Խճանկար» մեթոդը: Կկազմվեն համագործակցային 4 խմբեր, որոնք կաշխատեն միևնույն թեմայի շուրջ՝ տարբեր ուղղություններով: Աշխատանքի ավարտին բոլոր խմբերի գործունեության արդյունքները կմիավորվեն և խմբային քննարկումների մեթոդով կամփոփվեն: Մեթոդի առանձնահատկությունն այն է, որ սովորողները մեծ պատասխանատվություն կկրեն միմյանց ուսումնառության համար՝ միաժամանակ հանդես գալով և՛ սովորողի, և՛ սովորեցնողի դերում՝ արդյունքում կգարգանա նաև վերջիններիս սովորել սովորելու կարողունակությունը:

Առաջադրանքի օրինակ՝

- 1.Ներկայացրե՛ք Հովի. Շիրազի կենսագրության համառոտագիրը:
- 2.Թվարկե՛ք Շիրազի ամենահայտնի բանաստեղծությունները՝ խոսելով դրանց առանձնահատկությունների մասին:
- 3.Վերաշարադրե՛ք «Թագադրում» բանաստեղծության բովանդակությունը:

Խմբերը կներկայացնեն իրենց աշխատանքները, հնարավորություն կունենան նաև փոխադարձ հարցադրումներ հղելու:

Որպեսզի սովորողների մեջ առավել տպավորվի Շիրազի կերպարը՝ որպես հայ, բանաստեղծ, հասարակական ու քաղաքական գործիչ, վերջիններս կարողանան վերաբերմունք արտահայտել, կկիրառվի խմբային քննարկումների մեթոդը: Սովորողներին օգնելու նպատակով կցուցադրվի նախօրոք պատրաստած սահիկաշարը:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՇԻՐԱԶ

Հ.Շիրազ - Թագադրում

Շափա արքայազավ հարամի բուրժն
 Ինձ է գուրս կանչում գեկյուտը երս,
 Չուեն էլ արեի բանեկ համբուրից
 Ուրախ լալիս է գաշտակի վրա:
 Եղեն, ծաղկունն է Ածաղիկների՝
 Չուեից ինձ նայող աչքն համբուրեն,
 Գնամ էտեից ծիծեռնակների
 Կրանց հետ էլ գամ՝ գարրուք բերեն,
 Բարձրանում էմ զուրադսիր լեռների
 Արևն ինձ բաց իմ լին առնեմ:
 Շաղկապ զուրաններս արդարեմ,
 Գարունն ինձ էլ ինձ քաղաքում
 Եվ հրավառում էմ զուրադսիր լեռների
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:
 Որ ծաղկունն ինձ բաց լին առնեմ:

Երբ գարունները որջ քաղաքներն...

Դասը կանկոխի «Քառաբաժան» մեթոդի կիրառությամբ: Յուրաքանչյուր շարք իր համար կնախապատրաստի թուղթ, որի վրա կպատկերի հետևյալ աղյուսակը՝

Ի՞նչ գիտեինք	Ի՞նչն ենք կարևորում
Ի՞նչ իմացանք	Ի՞նչ հասկացանք

Այսպիսով, ուսումնասիրելով հայրենասեր, բարձր արժեքների կրող բանաստեղծի կյանքն ու ստեղծագործությունները, սովորողները, վստահաբար, կարողացան կյանքի դասեր քաղել, տեսնել հայրենիքի, մոր արժեքը, դրանց նկատմամբ վերաբերմունք արտահայել, ինչը խոր արմատներ կզցի վերջիններիս արժեքային համակարգի մեջ: Հենց այստեղ է գրականության ուժը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Սույն հետազոտության արդյունքում եկանք այն եզրահանգմանը, որ ուսումնական գործընթացի արդյունավետությունը մեծապես կախված է ուսուցչի մոտեցումներից, սեփական պարտականությունները գիտակցելուց և պատշաճ կատարումից: Գրականության ուսուցիչը պետք է ուղղորդի սովորողին, որպեսզի վերջինս ճիշտ կողմնորոշվի, որևէ կերպ չպետք է պարտադրել սովորողին սեփական կարծիքը, հարկավոր է ամեն կերպ խթանել վերջինիս ինքնուրույնությունն ու քննադատական մտածողությունը: Հարկավոր է ու շատ կարևոր գեղարվեստական գրականության մեջ առկա դրական օրինակի օգնությամբ սովորողի մոտ բարձր արժեքներ ձևավորել: Որպեսզի ուսուցիչը կարողանա գրանցել հաջողություններ աշակերտներին կրթելու և դաստիարակելու գործընթացում, պետք է անդադար կատարելագործի իր մանկավարժական հմտությունները, կիրառի նոր մեթոդական հնարներ, վստահելի հարաբերություններ ձևավորի սովորողների հետ:

Ժամանակի մարտահրավերներով պայմանավորված՝ ուսուցիչը պետք է ուսուցման նպատակների մեջ անպայման կիրառի ժողովրդավարական սկզբունքներ, պահպանի բարոյահոգեբանական կայուն միջավայր: Սովորողի համար պետք է ստեղծել այնպիսի միջավայր, որտեղ նա իրեն պահանջված ու կարևոր կզգա և բաց կլինի համագործակցության ու կարծիքների փոխանակման համար: Հետադարձ կապը պետք է ուսուցչի համար դառնա ուսումնական գործընթացը մշտադիտարկելու և համակարգելու գործիք:

Հարկավոր է գիտակցել աշակերտի մեջ բարձր մարդկային որակներ՝ արդարամտություն, ազնվություն, մարդասիրություն գտնելուն և ձևավորելու կարևորությունը, որոնց հասնելու ճանապարհին, վստահաբար, շատ կօգնի հայը, գրողը, մարդը, քաղաքացին, հայրենասերը, հումանիստը՝ հայ գրականությունն իր մեծերով:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. <https://www.bok.am/sites/default/files/2020-12/2.pdf> Ն. Զեյնալյան, «անձի արժեհամակարգի ձեւավորման աշխարհայացքային նախադրյալները»:
2. Д. А Леонтев, «Развитие личностных ценностей в общественном контексте» Вестник Московского Университета, 1997. №1.
3. <https://vsu.am/grqer/2017/aprak/paremuzyaninna.pdf> Ի. Փարեմուզյան, «Սովորողների արժեհամակարգի ձևավորումը հանրակրթական ուսումնական հաստատությունում»:
4. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=74345> «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենք:
5. Վ. Ա Սուխոմլինսկի, «Սիրտս նվիրում եմ երեխաներին», Երևան, 1977:
6. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=57923> ՀՀ Կառավարության որոշում:
7. <http://www.hogeban.info/>
8. <https://escs.am/files/files/2021-05-06/1d10dc19d7adbb902d7a2ee54481cbc8.pdf>
«Հայ գրականություն»-ն առարկայի փորձնական չափորոշիչ և ծրագիր: